

Matti Leikola

Soiden rikkaus, suojelu ja käyttö

Soilla on Keski-Euroopassa kolkko kaisu: autioita, upottavia seutuja, joissa vain rikolliset ja pahantekijät piileskelevät. Anglosaksinen "mire" on ollut uhkana muillekin varmoilta poluilta eksyville uteliaille nuuskijoille kuin vain Sherlock Holmesille ja lordi Peter Wimseyille. Vaikka luonnontutkijat ovat perinteisesti olleet kaikkialla maailmassa kiinnostuneita kivennäismaiden ohella myös soista, varsinainen suontutkimus samoin kuin soiden suojelu ovat kansainvälisesti ottaen poteneet eräänlaista "Tuhkimo-syndroomaa"; vain harva on tuntenut vetoa niihin.

Ensinolisuo

Suomalainen on sen sijaan aina ollut soiden tuttava. Suomessa suo oli ensin ja niin kuokka, Jussi kuin muutkin raivaajat tulivat vasta sen jälkeen. Yli 30 %:n pinta-alaosuudellaan Suomi onkin kirkkaasti maailman kärjessä kaikkein runsassoisimpana maana. Vasta 20 %:n pinta-alaosuuden tuntumassa tulevat muut tunnetut suomaat: Viro, Ruotsi, Kanada, Latvia ja Irlanti.

Myös soiden tutkimisessa Suomella on laajaa pohjaa ja vanhoja perinteitä aina A.K. Cajanderista alkaen. On kunnioitettavaa, että suoprofessorimme, Metsäntutkimuslaitoksen Eero Paavilainen ja Helsingin yliopiston Juhani Päivänen ovat koonneet kaiken olennaisen suotietouden yksiiin kansiin, arvostetun Springer-Verlagin ekologisten tutkimusmonografioiden sarjaan.

"Peatland Forestry"¹⁾ on tarkoitettu ennen kaikkea kansainväliselle lukijakunnalle, ja uskon sitä tutkittavan innokkaasti paitsi meillä ja naapurimaisiamme, myös Kanadassa ja muuallakin missä soiden metsätaloudellinen käyttö on vielä alkuvaiheessaan. Lajissaan ensimmäiselle korkeatasoiselle erikoisteokselle uskaltaa jo nyt ennustaa alansa klasikon asemaa!

Rakkaalla lapsella on monta nimeä

Yli kahdensadan sivun paksuiseen käsikirjaan on saatu mahdutettua hämmästyttävän suuri määrä tietoa luonnontilaisten soiden luokituksista aina turpeen käyttöön ja metsäojituksen tekniikkaan. Suuri osa perustiedosta on aivan luonnollisista syistä suomalaisista, vaikka paljon mahtuu kirjaan myös mm. ruotsalaista, venäläistä ja kanadalaista tietoutta. Painopiste on selvästi viileän ilmastovyöhykkeen soissa ja esim. trooppiset suot sivuutetaan kevyemmin.

Soiden ja turpeiden nimistö kielii jo kirjan ensi sivuilla siitä, että monilla tieteenaloilla hallitseva latinan tai kreikan kielestä peräisin olevan ammattiterminologia on suotieteissä korvattu ytimekkäämmällä mutta vieraalle vaikeammin avautuvalla kansankielisellä sanastolla. Vaikka suot jaetaan kirjan mukaan ravinteisuudeltaan oligotrofisiin, mesotrofisiin ja eutrofisiin soihin, esimerkiksi akvaattisten sedimenttien nimistöä ovat ruotsalaisperäiset "dy" ja "gyttja", anglosaksinen "marl" ja venäläinen "sapropel". Kirjan tekijät ovat tehneet todellisen suurtyön selvittäessään esim. tekstissä käytettyjen englanninkielisten suosanojen: "bog", "fen", "swamp", "mire", "muskeg" ja "marsh" merkitykset niin että soiden luokituksiin perehtymätönkin lukija ymmärtää asian.

¹⁾ Paavilainen, E. & Päivänen, J. 1995. Peatland Forestry. Ecology and Principles. Springer-Verlag, Ecological Studies 111. 248 s.

Hallaa ja rämettymistä vastaan

Soiden kuivatus ja muu hyväksikäyttö ovat Suomessa tunnetusti vanhaa perua. Ensin soita kuivatettiin pääasiassa hallan torjumiseksi, mutta myös lisämaan valloittaminen viljan tai metsän kasvuun olivat jo varhain ojitustoiminnan tavoitteina. Vielä 1930-luvulla pelättiin rahkasammaleen valtaa; tuhansia kilometrejä ”suojeluoja” kaivettiin, jotta soita ympäröiviä kangasmaita voitaisiin suojella rämettymiseltä – nythän tämä ilmiö koetaan vakavaksi uhkaksi vain kuvaannollisessa mielessä. Lähes 6 miljoonaa hehtaaria soita on tähän mennessä jo ojitettu. Määrä on huikea, kun ajattelee että Venäjällä on ojitettu 3,8 miljoonaa ha ja Ruotsissa vain puolitoina miljoonaa. Miniatyyliluokkaa ovat näiden rinnalla USA:n 400 000 ha:n ja Kanadan 25 000 ha:n ojitusalueet. Onkin arvioitu että vain vähän yli 3 % maailman soista on tähän mennessä otettu jollakin tavoin ihmisen käyttöön.

Ojituksen ympäristövaikutukset

Ojituksen ”hullut vuodet” ovat meillä jo takana, ja mielenkiinto on siirtynyt soiden suojeluun ja ojas-tojen tukkimiseen, mitä muodikas ”ennallistaminen” todellisuudessa tarkoittaa. Miten käy hyvässä kasvuvauhdissa olevien suometsiemme, on polttava kysymys, joka koskettaa noin kolmasosaa tuot-tavasta metsäpinta-alasta. Selkeätä vastausta ei kirjassa anneta, mutta vakuuttavasti todetaan suometsien yleensä hyvän uudistumiskyvyn heikkenevän suonpinnan kuivumisen myötä, mikä tulee ottaa huomioon suopuustoja uudistettaessa.

Puun tuottamisen ohella soiden ojitustoiminnan ympäristövaikutukset ovat puhuttaneet paljon metsämiehiäkin. Ravinteiden huuhtoutumisesta tekijät esittävät monipuolisesti viimeaikaisia tutkimustuloksia. Pitkäaikaisia koetuloksia ei sen sijaan ole, sillä kysymykseen innostuttiin vasta kun ojitustoiminta oli Suomessa lähes loppuillaan ja koko ojitustoiminnan ympäristövaikutusten tutkimukseen on näin tullut jälkiviisauden leimaa.

Millainen on soitemme tulevaisuus monikäyttöä yms. ajatellen? Tekijöiden antamat vastaukset ovat tieteellisen varovaisia, mutta kaikkiaan optimistisiä: soilla tulee aina olemaan leimallinen merkitys boreaalisessa maisemassa, tarkastelipa asiaa sitten luonnon itsensä tai ihmisen pyrkimysten kannalta.